

A társadalmi fejlődés magával hozza a jog átalakulását is

PUSKÁS BÁLINT ZOLTÁN volt alkotmánybírónak *Az alkotmánybíró hétköznapijai* című kötetét november 11-én mutatták be a Partium Alapítvány szervezésében az Ady Endre Emlékmúzeumban. A szerzővel, aki 2007 és 2016 között volt a Román Alkotmánybíróság tagja, a bemutató előtt beszélgettünk.

– Az alkotmánybíró hétköznapijai – *beszédes címe van a könyvének. Mondana néhány szót a tartalmáról?*

– Ez az emlékirat-irodalomnak, a memorisztikai irodalomnak az egyik megjelenítése. Az ötlet, hogy ha majd vége lesz az alkotmánybírói mandátumomnak, akkor erről a periódusról is írnék egy könyvet, az egyik előző kötetem, *A nem ilyen lovat akartam* váradi bemutatóján született meg. Ennek a tükrében, amikor 2016 júliusában véget ért az alkotmánybírói mandátumom, akkor megkezdtem az adatgyűjtést és megírtam ezt a könyvet. Ahogy az emlékirat-irodalomban lenni szokott, az én szemszögemből megközelített eseményeket írok le, ebben lehet egy adag szubjektivizmus is, mert saját szemszögemből nézem a dolgokat, de hogy minél nagyobb legyen a könyvnek a szavahihetősége, mindig idézem a sajtóanyagokat is arról a kérdéstről, amiről írok. Próbáltam egy kicsit ezt a kilenc évet az alkotmánybírói szempontból úgy felépíteni, hogy maradjon meg nemcsak a romániai magyar, hanem a romániai román emberekben is, mint egy olyan periódus, amikor az alkotmánybíróság tulajdonképpen megvédte bizonyos helyzetekben a román demokráciát.

– *Hogyan telnek immár a nyugalmazott alkotmánybíró hétköznapijai?*

– Nagyon jólesik az, hogy saját magam alakítom a programom, nem kell odafigyeljek arra, hogy most hova kellene

menni, mit és mennyit kéne tenni és olvasni, ezek jó dolgok. Kapcsolatban állok a sajtóval, több esetben megkerestek, az alkotmánybíróságon történetekhez hozzáfűzöm a véleményemet, és elmondom, hogy látom a kérdéseket. Folytatom az ügyvédi munkámat, olyan szempontból, hogy a római katolikus egyház jogi kérdéseit, például a marosvásárhelyi iskolának a teljes jogi problémáját próbálom intézni. Meg van a Máltai Szeretetszolgálat, ami ugye a „gyermekem”, volt egy könyvem arról is, ezzel is foglalkozom.

– *Melyeket tartja a mandátuma alatt született legfontosabb alkotmánybírói döntéseknek?*

– A romániai emberek és nem csak a romániai magyarok számára szerintem a legfontosabb döntés az volt, amikor az alkotmánybíróság megakadályozta a nyugdíjak csökkentését, egy olyan elvi kérdés kidolgozása mellett, amit most sem tudnak megdönteni, és örvendek, hogy ezt én dolgoztam ki, és az én szavazatomon is múltott a döntés. Akkoriban hatalmas sajtóvisszhangja volt, talán ez volt számomra a legszebb időszak, míg a másik, amikor megakadályoztuk a biztonsági szolgálatokat, hogy beavatkozzanak a bűnügyi kivizsgálásokba.

– *Hatalmas lendülettel indult el az alkotmánymódosítás néhány éve, de ez a folyamat megakadt. Ön hogy látja, mi történt?*

– A mandátumom alatt két próbálkozás volt az alkotmány módosítására. Az egyiket a Boc-kormány dolgozta ki és Románia elnöke terjesztette be. Ez inkább arra vonatkozott, hogy egykamarás parlament jöjjön létre, és az arra vonatkozó szabályzásokat próbálta megváltoztatni, utána pedig volt egy alkotmánymódosítási kísérlet a Ponta-kormány idején, ezt a parlamentnek egy adott bizottsága dolgozta ki. Ez már átfogóbb módosítás volt, az alkotmánybírószágon halt meg. Az alkotmánybírószágon 45-50 hibát talált az előterjesztett törvényszövegben. Ebben nagyon jó előírások, szabályzások is voltak kisebbségi szempontból. Ezeket alkotmányellenes módon eltörölte az Alkotmánybírószágon. Elmondtam alkotmánybíró koromban is, hogy az alkotmánybírószágon alkotmányellenesen járt el, amikor ezeket törölte a törvénymódosító szövegből, erről írtam is egy szakdolgozatot, Romániában nem adták ki, Magyarországon megjelent az *Alkotmánybírószágon Szemlében*. Ott felsorolom, mire alapoztam én azt, hogy ezeket nemcsak be kellett volna vonni, hanem ki is kellett volna terjeszteni, hiszen Románia alkotmánya az első szakaszában a román demokratikus hagyományokra hivatkozik. A legnagyobb román demokratikus hagyomány a Gyulafehérvári Kiáltvány. Az az alkotmányban ab ovo, úgy, ahogy van, benne kellene legyen. Ezt leírtam egy különvéleményben, megjelent a *Hivatalos Közlönyben*. A kiáltvány tehát a román alkotmánynak a szerves része kellene legyen, mert ugye az alkotmány hivatkozik egyrészt a demokratikus hagyományokra, másrészt az alkotmányossági blokk intézménye miatt, ami létezik, és főleg Franciaország, de már Moldova is használta, amikor a román nyelvet hivatalos nyelvnek kiáltották ki. Ezeket a kérdéseket próbáltam egy kicsit megértetni, sajnos nem értődött meg... Alkotmánymódosításra nem látok lehetőséget az elkövetkező időszakban, mert olyan politikai hangulat van, hogy az a szavazati többség, ami meg kellene legyen egy alkotmánymódosításhoz, nem jönne össze.

– *Ha csak önön múlna, mi lenne az a három pont, amit feltétlenül módosítana a román alkotmányban?*

– Amit elsősorban módosítanék, s annyiszor szóvá tettem, hogy már elcsépeltek hangzik, az egységes nemzetállam:

ilyen nincs. Ezt már leírtam szakdolgozatban, megjelent román nyelven is. Ilyen, hogy egységes nemzetállam: nincs; ez egy régi elv, amit nem lehet alátámasztani. Kettő: az őshonos kisebbségek mint államalkotó tényezők elismerése, és harmadikként nem nemzetiségi, hanem általános kérdést vennék ide: a román állam intézményeinek a hatásköreit pontosítani, hogy ne tudjanak egymás hatásköreibe belenyúlni, ne legyen ennyi probléma az intézmények között.

– *Van két égető kérdés, ami alkotmányos szabályozást igényel: az azonos nemű párok helyzete és a hivatali visszaélés büntetőségének összeghatárhoz való kötése...*

– Még alkotmánybíró voltam, amikor egy olyan pár adott be alkotmányossági kifogást, két férfi, akik Hollandiában kötöttek házasságot, és itt Romániában nem ismerték el azokat a jogukat, amelyek a házastársakat megilletik. Akkor már felvetődött, hogy ezt a kérdést az alkotmánybírószágon keretében kellene megbeszélni, s az volt a hangulat, hogy jó volna ezt megengedni. Akkor mondtam: várják meg, míg én eljövök az alkotmánybírószágtól, mert biztosan nem fogok ebbe beleegyezni. El is jöttem, de azóta sem született döntés. Én gyakorló és hívő keresztény vagyok. Keresztény szemszögből közelítem meg a házasságot, és eszerint a házasság a férfi és nő közötti együttélést és kapcsolatot jelenti. A modern világban vannak olyan helyzetek, amikor bizonyos kérdéseket szabá-

lyozni kell. Magyarország nagyon jól szabályozta ezt a bejegyzett élettársi viszonyt, ami nem jelent házastársi kapcsolatot. A bejegyzett élettársi kapcsolat bizonyos jogokat ad, nem mindent ad meg, próbálja valahova középre helyezni ezt a kérdést. Ezt látnám megoldásnak nálunk is, ezt el lehet fogadni, a jelenség létezik. A társadalmi fejlődés magával hozza a jog átalakulását is.

A büntethetőségi küszöb szempontjából másutt is kifejtetem a véleményemet. Nem is értem az alkotmánybíróság második döntését, mivel az 53. és az 56. bekezdés között hatalmas ellentmondás van. Nem utasíthatja az alkotmánybíróság a parlamentet, hogy milyen döntést hozzon. Adhat javaslatot, hogy miként látja a megoldást, de nem adhat erre parancsot.

*Puskás Bálint nyugalmazott alkotmánybíró
Váradon is bemutatta legújabb könyvét*

Fotó: FRIED NOÉMI LUJZA

Nem szabad küszöböt megállapítani. Aki lop öt lejt, az is tolvaj, aki lop egy autót, az is tolvaj. A büntetés kérdése más, azt aszerint állapítják meg, mennyire súlyos a kár. A küszöböt én nem tartanám elfogadhatónak. A modikus küszöböt sem, amiről beszélnek, hogy ezer lej... Nekem ezer lej nem sok pénz, egy szegény embernek ezer lej sok pénz, ez diszkriminációt is jelenthet adott pillanatban.

– A mostanában is társadalmi vitákat kiváltó igazságszolgáltatási reformról mi a véleménye?

– Annyi igazságszolgáltatási reformról beszélünk már ebben az országban, hogy lassan az igazságszolgáltatás nem is létezik, csak a reform. Mielőtt a mostani igazságügyi minisztert (*Tudorel Toader szintén az alkotmánybíróság tagja volt – szerk. megj.*) kinevezték volna, beszélgettem vele, s mondtam, „vigyázz, mert a politikában nem a saját elképzeléseidet tudod bemutatni, hanem van a politikai vonal, s ahhoz kell igazodj, s te kell igazodj”. Nagyon kiegyensúlyozott embernek ismertem meg a kilenc év alatt, amíg együtt dolgoztunk, a különvélemények 90 százalékát együtt csináltuk. Ezekhez csak akkor nem csatlakozott, amikor kisebbségi kérdésekről volt szó, más különvéleményeink mindig egybehangzóak voltak, és őt úgy képzeltem el, hogy tényleg reformot próbál végigvinni. Abban az esetben lesz igazságügy is és reform is ebben az országban, ha a politikától mentesítik az egészet. Amíg a politika beleszól, addig nem lesz.

– Az elméleten túl, ön szerint lehetséges a valóban független igazságszolgáltatás?

– A valóban független igazságszolgáltatás létezik, de ahhoz több évtizedes fejlődés, tapasztalat és átalakulás szükséges.

– Jelenleg min dolgozik?

– Többször is feltették a kérdést, amikor könyvbemutatóm volt, hogy mi a helyzet az alkotmány és az autonómia közötti viszonytal, milyen függőségben van. Mindenütt kijelentettem, még alkotmánybíróként is, hogy a román alkotmánynak nincsen olyan előírása, amely tiltaná bár-

milyen autonómiaforma bevezetését. Ez politikai kérdés. Szeretnék tanulmányt írni *Románia alkotmánya és az autonómia* címmel, hogy rávegyem az embereket: a jelenlegi, nemzetállamot szentesítő román alkotmány mellett is meg lehet valósítani bármely autonómiaformát, ideértve a területi autonómiát is. Ez nem alkotmány, hanem törvény kérdése.

Kérdezett: **FRIED NOÉMI LUJZA**